

MÁTYÁS KIRÁLY MAGYAR DIPLOMATÁI.

— NYOLCZADIK KÖZLEMÉNY. —

XIV.

Ifjabb Vitéz János.

I.

Zrednai Vitéz János, a nagynevű szerencsétlen primás, két kiváló férfit nevelt családjja köréből hazájának. Az egyik: nővérének fia, Csezmiczei János, a koszorús költő (Janus Pannonius); a másik: fivérének gyermeke, ifjabb Vitéz János.

Az utóbbinak születési évét nem ismerjük. De tudjuk, hogy tudományos kiképeztetése végett 1463 táján küldetett nagybátyjától Olaszországba, a bolognai egyetemre. Galeotti Márczius, ki 1450 körül Ferrarában Csezmiczei Jánost oktatta a latin klasszikusokban, ekkor (1463—6) Bolognában az ékesszólás- és költészettan tanára volt. Az ő gondjaira bízott és házában talált otthont Vitéz János, ki miután a humanista tanulmányokat elvégezte és a jogtudományi előadásokat hallgatta volt, mint a kánonjog tudora tért vissza hazájába.¹⁾

Nagybátyjának hatalmas pártfogása korán előkelő javadalmak birtokába segítette őt. Váradon a székesegyházi káptalan és a szent Jánosról címzett társas káptalan prépostságát nyerte el, a mely javadalmaknak egyidőben volt bir-

¹⁾ Galeotti írja róla, hogy *discipulus*-a és *contubernalis*-a volt. (De Mathiae regis . . . dictis et factis. XXVII. fej.) Ábel Jenő feltevése (Adalékok a humanismus történetéhez Magyarországon, 201. l.), hogy Vitéz János Ferrarában volt Galeotti tanítványa, egyidőben Csezmiczei Jánossal, tehát 1450 előtt, önkényes és valószínűtlen, mert ha Vitéz 1450 táján végezi egyetemi tanulmányait, szükségképen találkozunk kell vele a XV. század hatvanas éveiben a közélet terén. — Vitéz többször czímeztek *»De-cretorum Doctor«*-nak.

tokosa; a javadalmak halmozása egy kézben, általános gyakorlat lévén. 1472-ben találkozunk vele mint kettős préposttal először.¹⁾ Azonban kétségtelen, hogy legalább két évvel korábban kellett a királyi adománylevelet elnyernie,²⁾ mert az 1471-ben Mátyás ellen szőtt összeesküvés után, melynek Vitéz János és Csezmiczei János fejei voltak és áldozatai lettek, rokonuk a király kegyében nem részesülhetett volna.

Az összeesküvésben nem volt neki része, s így javadalmait megtarthatta, hazájában is maradhatott. Azonban rokonai bukása az ő sorsára szintén visszahatott. Magára vonta Mátyás király bizalmatlanságát,³⁾ és míg egymás után külföldi származású egyének emelkedtek püspöki székekre, ő soká a váradi prépostságokban akadt meg.

Csak 1476-ban mutatkoztak kedvező fordulat előhírnökei, melyek Beckensloer primás szökésével esnek össze. Mátyás meggyőződven arról, hogy háládatlan árulót halmozott el kegyeivel, visszaemlékezett arra, hogy Beckensloernek Vitéz primás és Csezmiczei püspök elidegenedésében nagy része volt; most tehát, mintegy elégtételt óhajtván adni emléköknek, ifjabb Vitéz János felé fordult bizalmával.

A jelzett év őszén mint királyi követet küldötte Rómába, hol ezidőben egy olasz származású egri kanonok, Senilis Mariotto volt az ő ügyviselője.⁴⁾

Vitéznek, a részére kiállított megbízó levél tanúsága szerint, első sorban az volt föladata, hogy a kinevezett váradi püspök, a morvaországi származású Filipecz János részére a pápai bullákat kieszközölje.⁵⁾

Az a tény, hogy ilyen ügyben külön követ küldése mutatkozott szükségesnek, arra utal, hogy nehézségek forogtak fön,

¹⁾ Az Országos Levéltár 1472 október 24-iki oklevelében. *Bunyitay*: A váradi püspökség története. II. 51, 205.

²⁾ Ifjabb Vitéz Jánosnak a váradi székesegyház prépostságában közvetlen elődje Balázs volt, a kinek neve legutolszor 1466-ban fordul elő oklevelekben, *Bunyitay* id. m. II. 51.

³⁾ Ezt Galeotti említi.

⁴⁾ Senilis küldetéséről érdekes részleteket tartalmaz Stein Györgynek, Mátyás egyik német diplomatájának, 1476 október havában a pápához írt levele. — *Scriptores rerum Silesicarum*. XIV. 8.

⁵⁾ Mátyás levelei I. 361.

melyeket le kellett küzdeni. Ezeknek természete felől tájékozva vagyunk.

Mátyás 1470-ben Várad püspökévé Slanczi Stolcz Miklós egri kanonokot, előkelő sziléziai család sarját nevezte ki, s részére ugyanazon év nyarán a pápai bullát kieszközölte.¹⁾ A főpap, alig hogy székét elfoglalta, a következő év folyamán nagy kísérettel Bolognába ment, hogy ott az egyetemen tanulmányait befejezze.²⁾ Ezentúl nem találkozunk vele többé, mint váradi főpappal. 1471 és 1476 között több királyi oklevél a váradi püspökséget üresedésben levőnek mondja. 1475 és 1476-ban a váradi püspökség jövedelmeinek administratorságát, egyttal Bihar vármegyének a váradi püspöki székekkel összekapcsolt főispáni tiszttét Egervári László viseli.³⁾

Ezt a tényállást ekkor úgy magyaráztuk, hogy Stolcz Miklós korán bekövetkezett halálával üresedett meg a püspökség.⁴⁾ Azonban egy nem rég (1897 decemberben) kinyomozott pápai okiratból tudjuk, hogy Stolcz Miklós 1478-ban egri prépost volt, és Boroszlóban kanonoki javadalmat kapott adományúl.⁵⁾

Igy tehát azt kell föltennünk, hogy Stolcz Miklós 1471-ben Mátyás kegyét elvesztvén, megfosztatott a püspökségtől, mely azután több éven keresztül üresedésben maradt, míg azt 1476 elején a király Filipecz Jánossal töltötte be. Kétségtől a püspökség kánon-ellenes megüresedése miatt a szent-széknél a kinevezett főpap megerősítése akadályokba ütközött, a melyek

¹⁾ Az 1470 augusztus 8-ikán kelt bulla a vatikáni levéltárban. Regesta Datariae Pauli II. annus VI. Liber I. f. 145^t.

²⁾ Az egyetem anyakönyvében kíséretének tagjai között említetik »Joannes de Caschovia decretorum doctor, *paedagogus suus*.« (Magyar Könyvszemle, 1878 évf. 134.) Ezen utóbbi kifejezésből azt lehetne következtetni, hogy Miklós püspök kiskorú ifju volt. Azonban a pápai bulla kétségtelenné teszi, hogy a kánoni kort, vagyis a harminczadik évet már elérte volt.

³⁾ *Bunyítay Vincze*: A váradi püspökség története I. 304.

⁴⁾ Ezt a föltevést a teljes bizonyosság értékével látszott felruházni egy római jegyzőkönyv egykorú feljegyzése, mely szerint Filipecz János 1477 május 23-ikán az előde halálával (per obitum ultimi episcopi, extra Romanam curiam defuncti) megüresedett váradi püspökséget nyerte el. (Liber provisionum vol. 83. f. 48^t.)

⁵⁾ Az 1478 július 15-ikén kelt bulla a vatikáni levéltár Dataria-regestaiban. Sixti IV. anni VII. liber I. fol. 27^t.

csak úgy voltak elháríthatók, hogy Stolcz Miklós lemondását nyújtotta be.¹⁾

Az akadályokat, melyek a váradi püspök megerősítését késleltették, Vitéz nem volt képes rögtön elhárítani. Rómába érkezése után hónapok multak el, míg a bullák 1477 május 23-ikán végre kiállítottak.

Ezen ügy mellett a király, mint a megbízó levélből tudjuk, »más nehéz ügyek« tárgyalását is bízta Vitézre.²⁾

A »nehéz ügyek« egyike Beckensloerre vonatkozott,³⁾ a kinek az esztergomi érsekségtől elmozdítását kérte Mátyás a pápától. Azonban Vitéz, habár hivatalos buzgóságát a személyes ellenszenv és érdek sugallatai is élesztették: eredményt nem ért el. A pápa attól a jogi elvtől, hogy csak törvényes eljárás és ítélet alapján foszthat meg főpapot javadalmától, nem tért el. Ellenben teljesítette a magyar királynak egy másik óhaj-tását: Veronai Gábor egri püspököt 1477 december 10-én a bibornoki testületbe vette föl.

A következő 1478 év tavasza elején Vitéz és követtársa a királytól azt az utasítást kapták, hogy a pápánál jelentsék be azt az elhatározását, hogy a török szultánnal fegyverszünetre lép. Ez az üzenete kínos hatást tett IV. Sixtusra, a ki őt buzgón kérte, álljon el szándékától, és biztosította, hogy a törökök elleni háború folytatására segítséget fog neki nyújtani.⁴⁾

Hat nappal azután, hogy ez ügyben Mátyáshoz levelet intézett, oly esemény történt, mely a pápa figyelmét a török

¹⁾Az 1477 május 23-ikán Filipecz javára kiállított pápai bullában ez a lemondás ki volt emelve. Sajnos, a Dataria registáinak az a kötete, melyben ez a bulla foglaltatott (Sixti IV. annus VII. l. I.), elveszett. Garampi vatikáni levéltárnok 1760 táján készített jegyzeteiben utal erre a bullára, melyet így jelez: »Johannes fit episcopus Varadiensis per cessionem.«

²⁾ »Pro meis quoque arduis negociis« küldi. A megbízólevélnek csak dátum-nélküli példánya van meg. Mátyás levelei. I. 361.

³⁾ Ezt következtetjük Mátyásnak 1478 augusztus 28-ikán a pápához írt leveléből. U. o. 396.

⁴⁾ A pápának 1478 ápril 22-ikén kelt levele Szamosközi István XVI. századbéli történetíró kéziratai között maradt fön. (Történelmi Tár, 1889-ik évf. 318.) — Ekkortájt (1478 ápril 9-ikén) eszközölte ki magának Vitéz a pápától azt a fölhatalmazást, hogy a váradi prépostság mellett más javadalmakkal is birhasson. (Supplicationes, vol. 995 f. 47.)

háború ügyétől elvonta, és melynek következményei őt arra kényszerítették, hogy Mátyástól segítséget kérjen.

Ápril 28-ikán Florenczben a Mediciék ellenségei orgyilkos merényletet hajtottak végre. Medici Julián megöletett. Azonban a nép föllázítására czélzó kísérlet kudarcot vallott, s a megmenekült Medici Lőrincz pártja véres boszút állott; az összeesküvés részeseit, köztök Salviati pisai érseket rögtön kivégezték, az épen ekkor Florenczben időző Sansoni Rafael hibornokot börtönbe vetették.

IV. Sixtus, kit alaptalanul gyanúsítottak azzal, hogy a merénylet jövahagyását adta, a merénylet fölött felháborodását fejezte ki ugyan, de egyszersmind az érsek kivégeztetésével és a bibornok elfogatásával az egyház törvényein ejtett sérelemért elégtételül Medici Lőrincz számüzetését követelte; mivel pedig ezt el nem nyerte, a köztársaság kormányának tagjait egyházi átokkal sujtotta, Florencz városát interdictum alá vetette.

A florencziek schismával fenyegetődztek, és háborura készültek.

Ekkor azon hatalmasságok, melyeket egyházi kérdések vagy politikai érdekek a szent-székkal ellentétbe helyeztek, támogatásukat ajánlották föl nekik. Velence, Milánó és Ferrara szövetséget kötöttek Florenczcel, XI. Lajos francia király is hozzájuk csatlakozott.¹⁾

IV. Sixtus a fenyegető veszély elhárítására a magyar királyhoz fordult. Teljes bizalommal tehette meg ezt a lépést; mert két esztendő előtt, mikor az ő letétele végett egyetemes zsinat összehívását tervezte a francia király, Mátyás önként ajánlotta föl neki közbenjárását és szükség esetén fegyveres segítségét.²⁾

Most is (július második felében) biztosította a pápát, hogy »megingathatatlan hódolatától, melyet mint engedelmes fiú a szent-szék iránt minden időben táplált, sohasem fog eltérni; és hogy lelkébe mélyen be lévén vésve a szent széktől

¹⁾ Pastor II. 490.

²⁾ 1476. márczius 13-ikán a pápához írt levele: Mátyás külügyi levelei i. h.

nyert jótétemények emléke, az apostoli szék becsületének megóvása és jogainak biztosítása érdekében semmit sem tud megtagadni a mit ereje megbír.«¹⁾

Rómában levő követeit pedig megbízta, hogy elhatározásai és tervei felől részletes jelentést tegyenek.²⁾

Ajánlkozott, hogy a pápával és a nápolyi királylyal, Florencz és Velence ellen, szövetségre lép; haladék nélkül megtette az előkészületeket, hogy mihelyt az alkalmas időpont elérkezik, erős sereg élén velencei területre nyomúlhasson.³⁾

Vitéz és követtársa, mikor uralkodójuk hűségének és szolgálatkészségének ezen újabb bizonyítékait bejelentették, egyúttal két kérését terjesztették elő. Az egyik Beckensloernek elmozdítására vonatkozott; a másik oda irányult, hogy a pápa a német lovagrendet, a lengyel király zaklatásaival szemben, pártfogása alá vegye.⁴⁾

Igyekezeteik ezen két ügyben nem voltak sikeresek. Másrésztől Mátyás sem váltotta be ígéreteit; a szövetséget nem kötötte meg, háborút Velence ellen nem indított. E helyett kísérletet tett, hogy mint közbenjáró a pápa és ellenségei között békét hozzon létre, s az összes olaszországi hatalmaságokat a török ellen szövetségbe egyesítse. A tárgyalások megindítása végett Fontana Ferenczet Velenczébe, Florenczbe, Rómába és Nápolyba, Cavitello Jusztiniánt Milánóba küldötte.⁵⁾

Ugyanakkor római követei közül az egyiket, Senilis Mariottót,⁶⁾ majd kevéssel utóbb Vitézt is visszahívta.⁷⁾

A váradi prépost római tartózkodásának emlékét egykori mestere, Galeotti Márczius »*Mátyás király jeles, bölcs és tréfás tetteiről*« írt könyvében föntartotta. Ez a sokoldalú

¹⁾ Mátyás 1478 augusztus 27-iki levele u. o. I. 386.

²⁾ Ezt az imént idézett levélben említi.

³⁾ Ezt Beatrix királynénak egy későbbi (1482 ápril 3-ikán kelt) leveléből tudjuk. Diplom. Eml. III. 10. — Mátyás annyira bizonyosnak tartotta a Velence elleni háborút, hogy a hadüzenő okiratot is megfogalmazta. (M. külügyi levelei I. 420.) Ez azonban nem expediátatott.

⁴⁾ Ezt Mátyásnak 1478 október 28-ikán a pápához intézett levelé-
U. o. I. 395.

⁵⁾ Diplom. Eml. II. 369, 374.

⁶⁾ Mátyás levelei I. 395.

⁷⁾ Az időpontot nem határozhatjuk meg.

és nyugtalan szellemű humanista ez időtájt (1477) nagy bajba keveredett »*De incognitis vulgo*« (a tömegek előtt ismeretlenekről) című munkája miatt, melyben különféle bölcsészeti és hittudományi problémákat fejtegetett. Nyomatásban nem bocsátotta ugyan közre, de egyik kézirati példánya ellenégeinek kezeibe került, a kik a velencei inquisitió előtt vádat emeltek, hogy eretnek tanokat hirdet. Galeotti ki ekkor a köztársaság területén tartózkodott, elfogott, és hat hónapi fogságra ítéltetett. Börtönéből leveleivel fölkereste pártfogóit, Medici Lőrinczet és Mátyás királyt, kik 1478 elején kieszközltek, hogy a pápa őt Rómába idézte, a hol könyve újabb vizsgálat alá vétetett, és ő az eretnekség vádja alól fölmentetett.¹⁾

Ezen viszontagságait, jelezett munkájában elbeszélvén, hálásan kívánt megemlékezni Vitéz Jánosról, mint a kinek az elért eredményben nagy része volt.

De háláját különös módon bizonyítja be.

Mátyás királyt dicsőítő könyvében ifjabb Vitéz Jánosnak egy fejezetet szentel, mely fölé »*bölcs cselekedet*« címet helyezett. Ebben elmondja, hogy a szálas, szép termetű főpap már ifju korában megöszült; kiváló jártassággal dicsekedett a kánoni jogban és a klasszikai irodalomban. Azután kiemeli, hogy ő (Galeotti) volt az, a ki egykori tanítványa és lakótársa részére a király kegyét megszerezte. Ugyanis, mikor a pápa ítélete szabadságát visszaadta, Mátyáshoz jött, és neki körülményesen elbeszélte üldöztetését, a római vizsgálat lefolyását és fölmentetését. Ezen alkalommal — úgymond — ámbár tudta, hogy a király nem szívesen veszi, ha előtte Vitézről szólnak meleg szavakkal emelte ki, hogy a váradi prépost, a királyra való tekintettel, az ügy kedvező elintézése érdekében mindent megtett, a mi hatalmában állott.

Ezek hallatára a király — folytatja Galeotti — mindjárt letette a gyűlöletet, a mit Vitéz iránt táplált; ²⁾ a Magyarországra visszatérőt nyájasan fogadta; biztosította, hogy soha sem fogja feledni, a mit az ő Galeottijának becsülete érdeké-

¹⁾ Ábel i. m. 266.

²⁾ »Rex statim omne in Joannem odium deposuit.«

ben cselekedett; és ezt tényekkel is bebizonyította: előbb Franciaországba fontos megbízással küldötte, azután gazdag püspökséget adományozott neki.¹⁾

E szerint Galeotti úgy tünteti föl magát, mint a kinek Vitéz János köszönhette rehabilitációját, a politikai és egyházi pályán emelkedését. Ezért elhallgatja azt, hogy Vitéz, mikor neki Rómában a magasztalt szolgálatokat tette, ott mint királyi követ tartózkodott; a mely tény kétségtelenné teszi, hogy a váradi prépost akkor már Galeotti pártfogására nem szorult.

Azonban habár, hiuságának sugallatára, a humanista valótlan dolgokat írt össze: azt, hogy Vitézt Rómából visszatérte után Mátyás Franciaországba küldötte, valónak fogadhatjuk el. És így megállapíthatjuk, hogy az a magyarországi követ, kinek a francia udvarhoz érkezéséről 1479 nyarán Florencz követe (a nélkül, hogy a magyar diplomatát megnevezné) jelentést tesz, Vitéz János volt.

Küldetését egy francia követ megjelenése Mátyásnál, előzte meg és vonta maga után. XI. Lajos rá akarta a magyar királyt bírni, hogy járuljon hozzá terveikhez, melyek az egyetemes egyházi zsinatnak a keresztény uralkodók által eszközlendő összehívására czéloztak, és viszont szövetségét ajánlotta föl a császár ellen.

Mátyás, ámbár most szintúgy idegenkedett a schismaticus törekvésektől, mint három év előtt: jónak látta válaszát oly módon formulázni, hogy a francia királyt ne foszssa meg minden reménységtől. Arra utalt, hogy a zsinat kihirdetését a pápa és a nápolyi király ellenzik; mivel pedig az utóbbira, mint nejeinek atyjára, tekintettel kell lennie, és az előbbi irányában a tőle vett jótéteményekért hálára van lekötötte: kijelentette, hogy tartózkodó állást kénytelen elfoglalni, bevárván, míg a többi keresztény fejedelmek nyilatkoznak, és az egyetemes zsinat tényleg megkezdette működését.²⁾

¹⁾ A XXVII. fejezet. *Schwandtner*: *Scriptores rerum Hungaricarum* (folio kiadás) I. 357.

²⁾ Ezt a florenczi köztársaság franciaországi követének 1479

A politikai helyzet új alakulása készítette Mátyást arra, hogy a francia királyhoz közeledjék. Ugyanis meggyőződött arról, hogy a hozott nagy áldozatok daczára, Frigyes császár őszinte jóakarátát nem biztosíthatja magának, s hogy köztök csakhamar a háború megújul. Ellenben mivel Merész Károly burgundi fejedelem halála után, leánya kezével egész öröksége Miksa főherczegre szállván, a francia és osztrák uralkodó házak között az érdek-ellentét még élesebbé vált mint eddig volt: a császár elleni küzdelemben Franciaország rokonszenvére és támogatására számíthatnia lehetett.

A szövetség megkötése végett küldötte a francia királyi udvarhoz Vitézt, ki 1479 július végén érkezvén oda, kitüntető fogadtatásban részesült. Diplomatai körökben az a fel-fogás nyilvánult, hogy a szövetség megkötése nehézségekbe nem fog ütközni.¹⁾ A tárgyalások folyamáról nincs tudomásunk. A szövetség csakugyan megkötöttet.²⁾

II.

A következő 1480 évben Vitéz újból elfoglalta követi állását a szent-szék mellett.

Ebben az időben Veronai Gábor egri püspök és Aragoniai János esztergomi érsek, mint a bibornoki collegium tagjai, állandóan Rómában tartózkodtak s Mátyás szüntelenül megbízásokat adott nekik politikai és egyházi ügyek tárgyalására.³⁾ Mellettök két alsóbbrendű állandó ügyviselővel rendelkezett;

---

augusztus 6-iki jelentéséből tudjuk. *Makuscev*. Monumenta historica Slavorum meridionalium (Varsó, 1874.) I. 535.

¹⁾ Az idézett jelentésben.

²⁾ Erről csak egy adat szól. 1480 május 29-ikén Albrecht brandenburgi választó fejedelem követe Albrecht szász herczegnél megjelent, hogy »a francia királylyal szövetekezett magyar király ellen segítséget kérjen.« (Die politische Correspondenz des Kurfürsten Albrecht Achilles, II. 622. jegyzet.)

³⁾ Az 1480—81 évekből Mátyás királytól Aragoniai Jánoshoz 13, Veronai Gáborhoz 10, mindkettőhöz 1 levelet bírunk. Id. m. II. 31, 42, 49, 50, 52, 88, 90, 97, 100, 104, 119, 122, 124, 129, 131, 139, 145, 146, 152, 161, 188, 191, 195, 198.

az egyik az olasz Roverella Florius,¹⁾ a másik a magyar Kosztolányi György.²⁾

Mindazáltal az 1480-ik év tavaszán szükségesnek látta, hogy két rendkívüli követet küldjön a pápához, kit május 15-ikén kelt levelében értesít, hogy Miklós knini püspököt bocsátja hozzá, a ki maga mellé vévén másik követét, Vitéz János váradi prépostot, »bizonyos ügyekben, előterjesztést fog tenni.«³⁾

A levél ezen szövege arra utal, hogy Miklós püspök nem Vitéz préposttal együtt kelt útra, hanem az utóbbit már Rómában találta, a hová talán egyenesen Franciaországból tért vissza.

Az ügyeket, a melyekre megbizatusuk vonatkozott, nem nehéz megjelölni.

IV. Sixtus ekkortájt Mátyás igényeivel és érdekeivel több ponton összeütközésbe jött. Beckensloer elmozdítását még mindig nem foganatosította; a modrusi püspökséget, a királytól kinevezett főpap mellőzésével, önhatalmulag töltötte be. És még inkább magára vonta a király neheztelését azzal, hogy abban a viszályban, mely Veglia sziget fölött a magyar korona és a velencei köztársaság között támadott, az utóbbit vette pártfogása alá.⁴⁾

A két követ, ámbár kétségkívül buzgó támogatásra talált a magyarországi bibornokok részéről, egyik ügyben sem bírt a pápától engedményeket kieszközölni. Mátyásnak a nyár végén Rómába küldött leveleit panaszok, vádak, szemrehányások töltik meg.⁵⁾

Miklós püspök és Vitéz, igyekezeteik sikertelenségét fölismerve, néhány hónap mulva Magyarországba tértek vissza.⁶⁾

¹⁾ Ez 1475 nyarán mint a nápolyi király követe járt Magyarországon, s mikor innen távozott, Mátyástól megbízólevelet vitt a pápához. Később is megbizásokat kapott tőle. 1482 őszén Mátyás őt követének (orátor) czimezi. Id. m. I. 316, 465. II. 199, 237.

²⁾ V. ö. ezen cikksorozat első fejezetét.

³⁾ II. 19.

⁴⁾ Mátyás levelei II. 17, 27.

⁵⁾ Mátyás levelei II. 46 és köv. 11.

⁶⁾ Ezt következtetjük Mátyásnak 1480 november 7-ikén a pápához intézett leveléből, melyben értesíti, hogy a török háború ügyében összehívott értekezletre a meghívás későn érkezvén kezeihez, követeket nem

Az egri bibornok-püspök különösen Vitéz távozását, Magyarország érdekeinek szempontjából, nagy veszteségnek tekintette, és ismételten kérte föl Mátyást, hogy mielőbb küldje őt vissza.¹⁾ A miből azt a következtetést kell levonnunk, hogy Vitéz személyében feltalálta mindazon tulajdonságokat, melyek neki a pápai udvarnál hatást, súlyt és sikert biztosíthattak. A mely felfogásnak kiváló értéket kölcsönöz az, hogy Veronai Gábor nem kevésbé volt híres vallásos buzgóságáról, mint államférfiúi tehetségeiről; így tehát elismerése az egyházi férfiura és a diplomatára egyaránt fényt áraszt.

Ezalatt Mátyás becsülése és bizalma Vitéz iránt mindinkább fokozódott. Az 1481-ik év elején a szerémi püspöki székre, mely épen ekkor üresedett meg, emelte;²⁾ azonban azzal a szándékkal, hogy őt oldala mellett tartja, míg egyházmegyéjében a főpapi teendőket segéd-püspök végezné. Az előterjesztésben, a mit erre nézve a pápához intézett, magasztaló kifejezésekkel szól Vitézről, »a kire — úgymond — okossága és tekintélye miatt, az ország ügyeinek intézésében nagy szükség van; miért is a felmerülő fontos teendőket vele végeztetvén, őt oldala mellől el nem bocsáthatja.«³⁾

Mindazáltal néhány héttel utóbb (1481 márczius 10-ikén) értesíti Veronai Gábor bibornokot, hogy »az ő rábeszélésének és intelmeinek engedve nemsokára,« Vitézt mint királyi követet küldi Rómába, a hol az ő tanácsa szerint fog mindenben eljárni.⁴⁾

Május havában indult Vitéz harmadik római követségére.⁵⁾

A kapott megbízások egy részéről tájékoztatást nyújt a

küldhet; minélfogva a Rómában tartózkodó magyarországi két bibornok képviselheti őt az értekezleten. II. 70. (Ha a knini püspök és a váradi prépost ekkor még Rómában vannak, rájok ruházta volna ezt a tisztelet.)

¹⁾ Mátyás 1481 márczius 10-ikén a bibornokot értesíti, hogy »multis et frequentibus suasionibus et exhortacionibus paternitatis vestre per moti« küldi Rómába Vitézt. II. 108.

²⁾ A kinevezés idejét pontosan meg nem határozhatjuk.

³⁾ A dátum nélküli levelet tévesen helyeztem az 1482—84 időközbe. (II. 392.) Szükségképen előbb iratott, mint az alább idézendő 1481 márczius 10-iki levél.

⁴⁾ II. 108. Márczius 11-ikén a pápát is értesíti, hogy közelebb követet küld hozzá; de nevét nem említi. II. 116.

⁵⁾ Mátyás már augusztus 8-ikán válaszol Vitéznek, Rómából, tehát

királynak Rómába írt két levele. Az egyikben a pápát értesíti, hogy kész a törökök ellen folytatni a háborút, ha kellő segítséget kap; de miután a császár és a velencei köztársaság a szultánnal békét kötöttek, senki sem veheti neki rossz néven, ha a szükségétől kényszerítve, ő szintén követi példájukat; erre nézve szándékait és nézeteit követe tüzetesen elő fogja adni. A másikban a két magyarországi bibornoknak meghagyja, hogy Vitézzel egyetértőleg hassanak oda, hogy a közte és a császár között folyamathan levő béketárgyalások vezetését a pápa hagyja meg Caffarelli Prosper ascoli püspök kezeiben, és ne bízsa a másik legátusra, Orsini Orso teanoi püspökre, ki iránt bizalmatlanságot táplált.¹⁾

Vitéz, amikor Rómába megérkezett, első föllépésével nem igazolta Veronai Gábor várakozását. Az irányadó személyek jóakarátát nem tudta meghódítani. A pápa hivatkozva »beteges állapotára és elfoglaltságára,« az első audientiát napról-napra halogatta. A követ sértve érezte magát, panaszokkal fordult uralkodójához. Úgy tüntette föl a tényállást, mintha a pápa csak ürügyül használná gyengélkedését, valóságban pedig azért vonakodik a kihallgatást megadni neki, mert attól fél, hogy segítséget fog sürgetni.²⁾

Vitéz föltevése alaptalan volt. A pápa ugyanis néhány hónap előtt, a keresztény hatalmasságok követeivel tartott értekezletében, a törökök ellen indítandó háború költségeire önként másfél-száz ezer arany forintot ajánlott föl, a mely összeg két harmad része hajók felszerelésére fordíttatnék, egy harmad része pedig Magyarországra küldetnék; egyúttal a többi fejedelmek hozzájárulásával és a kivetett tized-adó jövedelméből kétszázezer forint évi segílyt kívánt Mátyásnak biztosítani.³⁾

Erről tudomással bírt Mátyás. Mindazáltal követének

---

legkésőbb július első felében írt levelére, melyben panaszodik, hogy a pápa még nem fogadta. Így tehát június vége felé érkezett valószínűleg Rómába.

¹⁾ II. 116, 131.

²⁾ Ezt Mátyás válaszából következtetjük.

³⁾ 1481 január 3-ikán Bologna városához intézett pápai iratból tudjuk ezeket. *Makuscev* id. m. I. 311.

jelentése által nagy mértékben fölingerelve, meghagyta neki, hogy »minden erejével sürgesse az audientiát« és egyúttal értesítse a pápát, hogy »nem segítség koldulása végett« küldetett. »Mi -- úgymond -- országunkat mások segítsége nélkül is megoltalmazzuk; nem vagyunk arra utalva, hogy ő szentségétől segítséget kolduljunk; elég hatalommal rendelkezünk, hogy magunkat bármilyen ellenség támadásával szemben megvédelmezzük.«

Ugyanakkor megbízta őt, hogy a pápának a hozzá intézett levelet nyújtsa át. Ebben az audientia megtagadásáról nem tesz említést; hanem oláhországi győzelmeit jelenti be, és ismételi azt a kérelmét, hogy a császárral megindult tárgyalásokból a teanói püspököt a pápa zárja ki.¹⁾

Mikor ezek a királyi levelek Rómába érkeztek, Veronai Gábor távol volt. Apuliában, a törököktől megszállott Otranto felszabadítására czélzó hadi munkálatok színhelyén időzött. Az ő higgadt bölcsességének támaszát nélkülözvén Vitéz, szolgálatkészségének túlságában, kiméretlen föllépésre ragadtatta magát. A pápa e miatt megneheztelt rá, és panaszos levéllel fordult Gábor bibornokhoz.

»Ismeretes előtted — írja — hogy Krisztusban kedvelt fiunk Mátyás király óhajtságait mindenkor, ha Isten sérelme nélkül tehetjük, örömmel teljesítjük. Azonban néha olyan követei fordulnak meg nálunk, kik ügyeinek tárgyalásában kevés szerénységet és mérsékletet tanusítanak. Ilyen az, a ki jelenleg tartózkodik udvarunknál. Óhajtanók, hogy audientiák kérésében és királya ügyeit illető eljárásában nagyobb mérséklettel járjon el. Oly magatartás ugyanis, a melyent ő foglal el, jóakarató szándékainkban könnyen megzavarhatna; csakhogy atyai szeretetünkben, melylyel a király iránt viseltetünk, semmi sem ingathat meg. Ezek után arra buzdítunk Tégedet, kérd föl leveledben a királyt, hogy vagy más követet küldjön, vagy bízson meg ügyei viselésével Tégedet, ki távolléted alatt is udvarunknál levő embereid által elvégezheted a teendőket.«²⁾

¹⁾ Az 1482 augusztus 7-ikén a pápához, Aragoniai Jánoshoz és Vitézhez írt levelek. M. L. II. 156—162.

²⁾ Az 1481 szeptember 2-ikán kelt pápai írat egykorú másolata a florenzei nemzeti könyvtár egyik codexében. (Sixti IV. Epistolae, f. 11.)

Egyébiránt a pápa közvetlenül is érezte Vitézzel nehez-
telését. A szerémi püspökségben való megerősítését soká halasz-
totta, és csak a következő (1482) év márczius 11-ikén rendelte
el a bullák kiállítását.¹⁾

Az egri bibornok kétségkívül nem mulasztotta el IV. Sixtus
panaszát tudomására hozni Mátyásnak, a ki azonban egy-
általán nem gondolt rá, hogy Vitézt visszahívja; csak arra
utasította őt, hogy ezentúl Veronai Gábor »tudta és bele-
egyezése nélkül semmit se tegyen.«²⁾

A politikai helyzet legfontosabb mozzanata ez időben a
nürnbergi birodalmi gyűlés magatartása volt. A gyűlés ugyanis
a magyar követeket, kik a császárral létesítendő béke ügyében
jöttek, elfogadni és meghallgatni vonakodott; a császárnak
Mátyás ellen segítséget ajánlott, és a pápához intézett levélben
a béketárgyalások meghiusulásáért, a háború megújulásáért a
felelősséget a magyar királyra hárította.

Mátyás ellenben megbízta Vitézt, hogy a szenvedett
kudarczot a teanói püspök cselszövényeinek eredménye gyanánt
tüntetvén föl, az ő visszahívását s helyébe egy bibornoknak
legátusi minőségben Németországba küldését kérje a pápától.³⁾

Majd november elején meghagyta neki, hogy a német
birodalmi gyűlés levelében ellene emelt vádakot czáfolja meg,
egyszersmind közölje, hogy szívesen veszi, ha a pápa a béketár-
gyalások végett egy-egy bibornokot küld hozzá és a császárhoz;
azt óhajtotta, hogy a pápa választása Barbo Márkra és Piccolo-
mini Ferenczre essék, kiknek tiszta jellemét és bölcsességét jól
ismeri; határozottan ellenezte, hogy az egyik legátusi meg-
bízás az egri püspökre ruháztassék, a kinek Rómában maradását
országa érdekében szükségesnek látta. Szokása szerint állás-
pontját a legerőteljesebb módon hangsúlyozta. »Mondja meg
a pápának, hogy az egri bibornokot, ha ő küldetik Magyar-

¹⁾ Liber Provisionum, Vol. 83. f. 76.

²⁾ »Nihil omnino agas sine scitu et consilio suo.« 1481 november
5-ikén. (A levél kelte mutatja, hogy ez az utasítás a szeptember 2-ikán
Veronai Gáborhoz intézett panasz következménye.) II. 188.

³⁾ Mátyás királynak a pápához 1481 szeptemberben írt két levele,
melyeknek egyikében utal a Vitézhez írt (sajnos, fen nem maradt) kime-
rítő levélre. II. 164, 166.

országba, nem bocsátom be, és kényszeríteni fogom, hogy gyalázzattal visszatérjen; az eгри bibornokkal pedig közölje, hogy ha bármily oknál fogva Rómából távozik, eгри püspöksége jövedelmeit elveszti.«¹⁾

Azonban a pápa a bibornokok küldetésétől nem várt sikert, és azt az ajánlatot tette, hogy ő maga személyesen vállalja el a közbenjáró és békebíró tisztét, minélfogva fölkererte Mátyást, hogy kellő utasítással ellátott követeket küldjön Rómába.²⁾

A király ebben is megnyugodott. Azt válaszolta, hogy kész követeket küldeni; csak arra nézve kért tájékoztatást, vajjon a pápa békebíróságát a császár elfogadja-e? és vajjon abban az esetben, ha nem fogadja el, küldjön-e mégis követeket?³⁾

Figyelmet érdemel a pápa azon kívánsága, hogy mikor békebírói tisztében fog eljárni, a király külön követeket küldjön hozzá; vagyis hogy ezen tárgyalásokat se Vitézre, se az eгри bibornokra ne bízza. Mátyás válaszából azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a pápa kívánságának eleget tenni nem vonakodott.

Egyébiránt a viszonyok olyan alakulást vettek, hogy a pápának a békebírói tiszt betöltésére alkalma nem nyílt. Az 1482-ik évi tavasz elején a háború Mátyás és a császár között megújult. Amaz ekkor az eгри bibornok és Vitéz János által a pápa előtt igazolni igyekezett eljárását, és a béke felbomlásáért a felelősséget a császárra hárította.⁴⁾

*

Kapcsolatban ezzel a nagy küzdelemmel, mely Mátyást uralkodásának legnagyobb részén át elfoglalta, két németországi püspöki szék betöltésének ügyében bonyodalmak támadtak, melyek Vitéz János közbelépését tették szükségessé.

A passauai püspökség 1479 szeptember 2-ikán Nuszdorfi Ulrik halálával megüresedvén, a káptalan, régi gyakorlatra támaszkodva, Mauerkircher Frigyes passauai kanonokot, György

¹⁾ Mátyás november 5-iki levele. II. 185.

²⁾ A pápa december 18-iki levele. II. 201.

³⁾ Mátyásnak dátum nélküli (1482 elején írt) levele. II. 203.

⁴⁾ Mátyásnak a pápához intézett dátum nélküli levele. II. 210.

bajor fejedelem kancellárját választotta meg főpapjává; míg a császár, a pápától kieszközölt fölhatalmazás alapján, a püspökséget egykori titkárának, Haeszler György bibornoknak adományozta. A káptalan az adományozás törvényességét nem ismerte el, és lépéseket tett Rómában Mauerkircher megerősítése érdekében; egyúttal Mátyás király pártfogását és közbenjárását is kieszközölte, ¹⁾ a mi könnyen sikerült, mivel a magyar királynak érdekében állott, hogy a passauai egyházat, melynek Alsó-Ausztriában jelentékeny uradalmi voltak, ne a császár embere kormányozza.

IV. Sixtus a káptalan folyamódásait és fölebbezéseit elutasította, Mátyás közbenjárását tekintetbe nem vette; 1480 december 13-ikán kelt bullájában Haeszler bibornokot a passauai egyház törvényes püspökének nyilvánította; ²⁾ ugyanakkor Mátyást fölkérte, hogy vetélytársa pártolásával hagyjon föl.³⁾

Sem a káptalan, sem a király a pápai végzés előtt nem hajolt meg; sőt Mauerkircher a magyar királylyal szövetségre lépett, melyhez a káptalan és Passau városa csatlakoztak; ⁴⁾ majd 1481 nyarán a passauai egyházhoz tartozó Sanct-Pölten és Mautern alsó-ausztriai városokat zálogjog czímén Mátyásnak átszolgáltatták.⁵⁾

A császár ekkor erélyes rendszabályok alkalmazását sürgette a pápánál. Viszont Mátyás megbízta római követét, hogy ezt megakadályozni igyekezzék.⁶⁾ Mikor pedig Orsini teanói püspök, mint pápai legátus, a káptalant egyházi büntetések alkalmazásával fenyegette: a magyar király azzal a kéréssel fordult a pápához, hogy a passauai káptalan ellen indított eljárást függeszse föl addig, míg ő a császárral kibékül, igérvén,

¹⁾ Mátyás királynak 1480 elején a pápához és György bajor fejedelemhez írt levele. II. 6, 7.

²⁾ *Hansitz*: Germania Sacra I. 574.

³⁾ Ezt Mátyás válaszából tudjuk. II. 100.

⁴⁾ Ezt Mátyás királynak alább idézendő leveléből tudjuk.

⁵⁾ *Mayer*: Dreizehn Urkunden über die Verpfändung von Sanct-Pölten und Mautern an den König Mathias. (Archiv für Kunde Österreicherischer Geschichtsquellen I. 200 és köv. II.)

⁶⁾ Mátyás királynak 1481 végén a passauai káptalanhoz írt levele. II. 200.

hogy mihelyt ez megtörtént, a passauai kérdés helyes megoldást fog nyerni. Rómában levő bibornokait, követét és a nápolyi királyt is fölszólította, hogy ez irányban befolyásukat érvényesítsék.¹⁾

Eközben történt, hogy a császár rábeszélésére Rohr Bernát salzburgi érsek, 1481 november 29-ikén, a hűtelenül megszökött esztergomi érseket, Beckensloer Jánost, utódlási joggal felruházott segéd-püspökévé fogadta, s az érsekség kormányzását, a javadalom kezelését azonnal tényleg ráruházta.²⁾

Mátyás erről értesülvén, rögtön írt Vitéznek és meghagyta neki, hogy Beckensloer terveit hiúsítsa meg, a pápát bírja rá, hogy a gyűlölt főpapot a salzburgi egyház élére ne helyezze.³⁾

A szerémi püspök uralkodójának kettős kívánságát: hogy Beckensloer a salzburgi egyház birtokába ne jusson, és Mauerkircher a passauai egyház birtokában megmaradjon, legbiztosabban úgy vélte valósíthatni, ha a salzburgi érsekségre Haeszler bibornok mozdíttatik elő. Ezt a combinatiót Veronai Gábor bibornok is fölkarolta. Miután meggyőződést szereztek maguknak arról, hogy a pápa nehézséget nem támaszt, a király hozzájárulását kérték ki.

Azonban Mátyás fölháborodva utasította vissza ezt a tervet, és indulatos hangon írt róla Vitéznek. »Mi hasznom volna — úgymond — ha a salzburgi egyházból kiküszöböli egyik ellenségét, és helyét egy másik, és pedig még veszedelmesebb foglalja el? Inkább Beckensloert mintsem Haeszlert tűröm meg ott.« Szigorúan megparancsolta neki, hogy az egész ügyet hagyja pihenni, míg közelebb útnak indítandó új követe Rómába érkezik. »Tudd meg — írja — hogy ha ez ügyben bármit tenni merészelnél, legsúlyosabb haragunkat vonod magadra.«⁴⁾ A nápolyi királyhoz és Aragoniai János bibornokhoz írt leveleiben az egrí bibornokot és a szerémi püspököt azzal vádolja, hogy ebben az ügyben »magán érdekeik« sugallatára »hüte-

¹⁾ Mátyás király levelei II. 221—6.

²⁾ Archiv für Kunde Österreichischer Geschichtsquellen LV. 215.

³⁾ 1481 december 10-ikén kelt levele. II. 198.

⁴⁾ II. 221.

lentül« viselték magukat s hogy más ügyekben is az ő szándékai-
val ellenkező módon jártak el, minélfogva attól tart, hogy
»praktikáikból« komoly baj fog származni.¹⁾

Ennek következtében a salzburgi és passauai egyházak
ügyének további tárgyalását az ő kezükből kivette és egy
új követre bízta.

Ez egy olasz főpap, De Probis Antal, atri püspök
volt, ki mint Ferdinánd nápolyi király követe tartózkodott a
magyar udvarnál, s annyira megnyerte Mátyás bizalmát, hogy
ez őt — uralkodójának hozzájárulását csak utólag kérvén
ki — bízta meg érkei képviselőjével a szent-széknél. Április
második felében bocsátotta el.²⁾

Azonban ekkor a politikai helyzetben beállott fordulat
lehetetlenné tette az atri püspöknek, hogy megbízatásában
eljárhasson. Olaszországban a belső villongások lángja ismét
fellobbant. Egyrésről IV. Sixtus nagyravágyó unokaöccse
Riario Jeromos szövetségre lépett Velenczével a ferrarai her-
czegség meghódításának céljából; másrésről a nápolyi király
fenyegető állást foglalt el és követelte, hogy serege a pápai
területen át a ferrarai herczeg segítségére vonulhasson, amit
IV. Sixtus megtagadott. Ekkor, május 14-ikén, a nápolyi király
és a ferrarai herczeg római követei tüntető módon elhagyták
az örök várost, és egyelőre a közel Marinóba, Colonna herczeg-
hez, a nápolyi király párthivéhez vonultak. Mire a nápolyi
és pápai hadak között az ellenségeskedések megindultak, majd
miután velencei hadak érkeztek a pápa segítségére, augusztus
21-ikén Campo Morto közelében véres csatára került a dolog,
mely a nápolyi hadak vereségével végződött. A háború azonban
ezután sem szűnt meg. Végre 1482 december 12-ikén
IV. Sixtus a nápolyi királylyal és a ferrarai herczeggel békét
kötött.³⁾

Ilyen körülmények között az atri püspök nem jelenhetett

¹⁾ II. 222, 224.

²⁾ Mátyás királynak a nápolyi királyhoz intézett levele és a De
Probis részére kiállított két megbízó levél. II. 219—221.

³⁾ *Pastor*, II. 506—521.

meg Rómában.¹⁾ Vitéz pedig valószínűleg a nápolyi és ferrarai követekkel egyidőben távozott onnan.

Ettől fogva négy éven át nyomára nem akadunk. A fennmaradt történeti emlékekből azt kell következtetnünk, hogy ezen idő alatt nem tartózkodott az örök városban, vagy legalább nem képviselte a magyar királyt.

Ugyanis tudjuk, hogy Mátyás 1482 és 1483-ban Fontana Ferenczet, 1484-ben Sadoletto Miklóst küldötte volt Rómába, ugyanakkor a folytonosan ott tartózkodó Roverella Florius a királyi követ minőségét megtartotta, az aragoniai és egri bibornokok ismételten kaptak Magyarországból megbízásokat,²⁾ Vitézről ellenben említés sehol sem történik.³⁾

Vitéz visszatért Magyarországra és a királyi udvarnál elfoglalta korábbi állását mint tanácsos, uralkodóját hadjárataiban is kísérte. Oldala mellett találjuk őt 1485 elején Bécs ostrománál. A táborból barátjához Schönberg György pozsonyi préposthoz intézett levele az egyetlen emlék, mely az 1482—1486 évekből róla szól, és tanúságot tesz arról, hogy a király kegyeit kiváló mértékben bírta.⁴⁾

FRANKÓI VILMOS.

---

¹⁾ Még 1482-ben elragadta őt és Haeszler bibornokot is a halál. A passzai püspöki széken Mauerkircher megmaradt, szintúgy Beckensloer a salzburgi érsekség birtokában.

²⁾ Mátyás külügyi levelei II. 213, 237, 247, 253, 254, 278. Monumenta Vaticana, Series I. Tom. VI. 206, 208. Sadoletto követségére vonatkozó adatok a ferrarai herceg római követének 1484 január 25, márczius 11, 29, és május 7-iki jelentései a modenai állami levéltárban.

³⁾ 1482 márczius 19-ikén Vitéz pápai iratot eszközöl ki, mely őt több javadalom bírására hatalmazza föl. Supplicationes, Vol. 1036. fol. 61. — Egy 1490 május 5-ikén a milánói udvarnál készült emlékirat Vitézről kiemeli azt, hogy »mintegy tiz esztendőn át megszakítás nélkül« volt Mátyás király követe a szentszéknél. (Magyar Diplomáciai Emlékek Mátyás korából, IV. 194.) Azonban ezen állítást az alább idézendő adat megdönti.

⁴⁾ Az 1485 február 11-ikén kelt levél, mely a prépost és káptalana közt fenforgó s a király ítélete alá bocsátott perről szól, ki van adva: Magyar Sion IV. 609.